

paramentikos kūrinių liturginei vartosenai, ikonografijai ir estetiniam suvokimui. Tridento nutarimų vykdymas buvo grandis, visais kultūros lygmenimis susiejusi Lietuvą su Naujųjų amžių Europa. Šiai problemai skirti 21 mokslininko iš Lietuvos, Vatikano, Italijos, Vokietijos, Lenkijos ir Latvijos straipsniai originalo kalba grupuojami teminiu pagrindu. Pirmajame knygos skyriuje pateikti tekstai analizuoja pačius Tridento nutarimus ir jų principinę įtaką XVI–XVII a. katalikų pamaldumo ir meno permainoms. Antrasis skyrius skirtas asmenybėse, vietose ir regionuose išsiskleidusiai Tridento dvasiai. Trečiajame skyriuje nagrinėjamos dvasininkijos gyvenimo permainos ir potridentinėje sielovadoje ypač svarbi Dievo Žodžio tarnystė. Ketvirtasis skyrius aprėpia programinius Lietuvos bažnytinės muzikos, paramentikos, bažnyčių interjero klausimus. Penktajame skyriuje aptariami potridentinės dailės ir ikonografijos aspektai.

Lietuvos menui skirti straipsniai potridentinės problematikos dėka atskleidžia mūsų XVI–XIX a. paveldo integralumą Europos kultūroje. Jūratės Trilupaitienės, Gražinos Marijos Martinitienės, Aleksandros Aleksandravičiūtės tyrimai gvildena muzikos, paramentikos ir ornamento simbolikos pokyčius. Dalia Vasiliūnienė ir Asta Giniūnienė analizuoja Kryžiaus kelio tradicijų sklaidą. Rūtos Janonienė, Aušra Vasiliauskienė ir Dalia Klajumienė apibūdina potridentinės tapybos, Sigita Maslauskaitė – grafikos ikonografijos pokyčius.

ALEKSANDRA ALEKSANDRAVIČIŪTĖ

K R O N I K A

APIE DAUGIATAUTĮ VILNIŲ – MASKVOJE

2009 m. balandžio 22 d. Maskvoje įvyko konferencija „Daugiakalbis Vilnius: Lietuvos sostinės praeitis ir dabartis“ kaip programos „Vilnius – Europos kultūros sostinė“ dalis, kurią surengė Jurgio Baltrušaičio namai, Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Konferencija vyko istoriniuose Jurgio Baltrušaičio namuose, atidarymo kalbas pasakė Lietuvos ambasadorius Rusijoje Antanas Vinkus, kultūros atašė Maskvoje Juozas Budraitis, profesorė Tatjana Civjan iš Slavistikos instituto. Šioje multidisciplininėje konferencijoje atskirų kultūros šakų tyrinėtojai iš Vilniaus ir Maskvos kalbėjo apie mūsų sostinės fenomeną.

XIX a. Lietuvos ir Lenkijos dailės tyrinėtoja Inesa Svirida pasakojo apie dailininkus užsieniečius, dirbusius XIX a. pirmąjį trečdalį Vilniuje. Pagrindinį dėmesį ji skyrė Universiteto raizybos katedros profesoriui anglui J. Saundersui, kuris ne tik dėstė raizybą, bet pirmasis Universitete skaitė dailės istorijos kursą, tad laikytinas dailės istorijos pradininku Lietuvoje. Dailininkas nemažai dirbo ir Rusijoje, todėl rusų muziejuose, archyvuose Sviridos rasta nauja medžiaga Saunderso kūrybinei biografijai nusipelno mūsų dailėtyros dėmesio. Šios apžvalgos autorė pateikė daugiataučio Vilniaus meninį gyvenimą XX a. pradžioje, jo konfliktus ir sutarimo paieškas.

Kiti pranešimai buvo skirti tautinėms kultūroms: Vida Bakutyte pasakojo apie rusiškojo Vilniaus teatro funkcionavimo peripetijas XIX a., Pavelas Lavrinecas – apie rusų literatūrinį gyvenimą to meto Vilniuje. Baltarusiškąją kultūrą pristatė Jurijus Labyncevas, nušvietęs įspūdingą Vilniaus Šv. Dvasios brolijos leidybinę veiklą, ir Larisa Ščavinskaja, aptarusi baltarusiškas kantičkas, leistas Vilniuje XX a. pradžioje. Žydiškajam Vilniui buvo skirti du pranešimai: Viktorija Molčanova istoriškai apžvelgė „Lietuvos Jeruzalės“ fenomeną, o Valentina Fedčenko susitelkė į Vilniaus įvaidį tarpukario žydų moderniojoje poezijoje. Su lietuviškuoju Vilniumi supažindino Alma Lapinskienė,

pasakojusi apie tarpukario Vilniaus lietuvių literatūrą, Eugenijus Žmuida nagrinėjo Vilniaus įvaizdžio kaitą XIX–XX a. pradžios mūsų poezijoje. Aštresnę dalyvių reakciją sukėlė maskvietės lituanistės Marijos Zavjalovos pranešimas apie daugiatautį Vilnių, grįstas 1925 m. išleista W. Zahorsko knyga *Vilniaus padavimai ir legendos* ir jos 1931 m. P. Vingio vertimu į lietuvių kalbą. Lyginamoji tekstologinė analizė atskleidė tų pačių siužetų tendencingus nacionalistinius diskursus.

Laisvu nuo konferencijos laiku smalsu buvo išvysti Maskvą, jos kintantį vaizdą palyginti su Vilniaus pokyčiais. Nustebino miesto centras, tiesiog perpildytas vėlyvajam sovietmečiui būdingų „nacionalinės tematikos“ skulptūrų. Suglumino ištaigingi asmeniniai muziejai-galerijos, skirti su valdžia gerai sutarusiems šiuolaikiams dailininkams (P. Glazunovui, A. Šilovui). Nuliūdino architektūros paminklų restauravimo tendencija, kurią rusų dailėtyrininkai taikliai pakrikštijo terminu „glamour’inė senovė“. Kita vertus, matyti ir teigiami dailės gyvenimo poslinkiai – atnaujinti Puškino, Tretjakovo muziejai, alternatyvios šiuolaikinio meno ekspozicijų erdvės (vadinamoji „Vyno gamykla“ ir kt.).

LAIMA LAUČKAITĖ

KONFERENCIJA „ŠV. BRUNONO KVERFURTIEČIO ISTORIJA IR ATMINIMAS LIETUVOJE“

(Pažaislis, 2009 06 19)

1009 m. tragiškai pasibaigusi šv. Brunono krikščioniška misija Europos paribyje Lietuvai svarbi tuo, kad viename iš šios misijos aprašymų paminėtas Lietuvos vardas. Šv. Brunono istorinis vaidmuo, jo misiją aprašančių šaltinių analizė, gentys Lietuvos teritorijoje II tūkstantmečio pradžioje plačiau tyrinėjami tik pastaruosius du dešimtmečius. Kol kas šv. Brunono reikšmė Lietuvos istorijai ir kultūrai buvo aptariama tik atskiruose straipsniuose, publikuotame šaltinių rinkinyje, tačiau tyrinėjimai nebuvo skelbiami viename leidinyje ar apibendrinti vienoje konferencijoje. Pagrindinis šios konferencijos tikslas – mokslinėje konferencijoje pristatyti ir aptarti įvairius su šv. Brunonu susijusius aspektus: jo įvaizdį šiandieninėje istoriografijoje, misijos istorinę reikšmę, šv. Brunono gerbimo tradiciją Lietuvoje ir Lenkijoje, jo vaizdavimą dailėje. Tokia konferencija galėtų tapti pagrindu rengiant atskirą šv. Brunonui skirtą leidinį.

Konferencijos vieta ir laikas buvo pasirinkti neatsitiktinai. Šv. Brunono gerbimo tradicija Lietuvoje ilgą laiką buvo saugota tik benediktinų regulos vienuolių, jo misiją ir kankinystę vaizduojantis freskų ciklas yra ištapytas Pažaislyje. Šiandien šis ciklas – plačiausias žinomas tapybinis šv. Brunono istorijos pasakojimas Europoje. Šv. Brunono Kverfurtiečio šventė anksčiau buvo minima dvi dienas – spalio 15 d. (kaip šv. Brunono) pagal vokiečių šaltinių versiją ir birželio 19 d. (kaip šv. Bonifaco) pagal italų šaltinių versiją. Būtent pastaroji buvo žinoma ir Pažaislio kamalduliams.

Po Pažaislio bažnyčioje laikytų šv. Mišių sveikinimo žodžiu renginį pradėjo arkivyskupas S. Tamkevičius SJ. Pranešimus apie šv. Brunoną Kverfurtietį, jo misiją, krašto christianizaciją, tai liudijančius istorijos šaltinius, atspindžius mene, Pažaislio šv. Brunono freskų ciklo ikonografiją, liturginius paminėjimus, apie šv. Brunono gerbimą Lenkijoje ir Lietuvoje skaitė įvairių sričių mokslo daktarai – bažnyčios ir meno istorikai: Irena Vaišvilaitė, Darius Baronas, Mindaugas Paknys, Inga Leonavičiūtė, Liudas Jovaiša; Vilniaus kunigų seminarijos dvasios tėvas kun. Rimgaudas Šiūlys kalbėjo apie šv. Brunono dvasingumą. Konferenciją užbaigė kazimierietė sesuo Lidija Edita Šičaitė, supažindinusi su seserų kazimieriečių misija Pažaislyje.

Tikimės, kad konferencija tinkamai derės prie kitų Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui skirtų renginių.

MINDAUGAS PAKNYS

PARODA „VYTIS: ISTORIJA IR DAILĖ“

(Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Kaunas, 2009 07 02–2010 01 10)

Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui skirtoje parodoje pristatyta Lietuvos herbo Vyčio vaizdavimo istorija nuo ankstyviausių iki šių dienų atvaizdų. Parodos rengėjai – Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Numizmatikos skyriaus darbuotojai (idėjos autorius Stanislovas Sajauskas) – surinko į vieną vietą įdomiausius objektus iš įvairių Lietuvos muziejų, archyvų, bibliotekų, privačių rinkinių. Daug eksponatų pateikė parodos partneriai – Vytauto Didžiojo karo muziejus ir Trakų istorijos muziejus, nemažai jų atkeliavo iš Lietuvos nacionalinio muziejaus, Marijampolės Tauro apygardos partizanų muziejaus, Vilkaviškio vyskupijos muziejaus. Išleistas išsamus puikios poligrafinės kokybės katalogas.

Paroda pasižymi rodimųjų įvairove – nuo monetų, medalių, apdovanojimų, faleristikos, vėliavų, dokumentų iki Vyčiu dekoruotų kasdienių reikmenų bei gerai žinomų profesionalių dailininkų (Antanas Žmuidzinavičius, Juozas Zikaras, Petras Rimša, Mstislavas Dobužinskis, Arvydas Každailis) kūrinių. Pastarieji iliustruoja menines Vyčio vizijas dailininkų kūryboje arba bandymą suoliuojančio raitelio įvaizdį įsprausti į reglamentuojamo ženklo rėmus. XV–XVIII a. monetomis, medaliais, žemėlapiams, kronikomams (tokie eksponatai nedažni ir muziejų fonduose) pristatomas ankstyvasis Vyčio vaizdavimo etapas. Ekspozicijoje išvydome ir visuomenei mažai žinomų lietuvių išėivijos tautinės veiklos atributų: nuo XIX a. pabaigos–XX a. pradžios Vyčiu dekoruotų bažnytinių vėliavų, ženkliukų iki profesionalios dailės kūrinių. Ypač jaudina valstybės herbo naudojimo atvejai rezistenciniame pogrindyje ir tremtyje sovietinės okupacijos laikotarpiu. Tuo metu, kai už nepriklausomos Lietuvos simbolikos puoselėjimą žmonės buvo sodinami į kalėjimus ir tremiami į Sibirą, Vytis ir tautinė vėliava tapo sakraliniais simboliais, kuriais lietuviai rezistentai reiškė tėvynės laisvės idėjas. Marijampolės kalėjime 1948 m. partizanų ryšininkės rankomis sukurta Vytis arba Krasnojarsko srities lageryje tremtinės slapta išsiuvinėti Lietuvos simboliai žiūrovams daro didesnę poveikį nei ištisi istorijos vadovėlių puslapiai.

Išsamiausiai parodoje pristatomas tarpukario laikotarpis, pasižymėjęs dinamiška valdžios simbolių plėtra tiek oficialiame, tiek kasdieniniame gyvenime. 1918 m. Lietuvoje paskelbus nepriklausomybę, Vytis (kartu su Vyčio kryžiumi ir Gediminaičių stulpais) tapo valstybės gyvavimą įprasminančiu motyvu ir valdžios institucijose, ir dailės kūriniuose. Eksponatų kiekiu nuo tarpukario mažai atsilieka ir naujusias – atkurtos nepriklausomybės – etapas. Šiandien Vytis funkcionuoja tik oficialiame valstybės gyvenime. Pasikeitus šalies istorinėms aplinkybėms, nestimuliuojamas visuomenės narių lojalumas valstybės politikai, paliktas savieigai jaunimo patriotinis auklėjimas, todėl stokojama eilinių piliečių patriotinių iniciatyvų reikšti meilę tėvynei jos simboliais.

LIJANA ŠATAVIČIŪTĖ

2009 M. APGINTOS MENOTYROS DISERTACIJOS**Vilniaus dailės akademija**

- 2009 03 20 Danutė Zovienė „Lietuvos šiuolaikinės tiražinės knygos meniniai ypatumai“, mokslinė vadovė doc. dr. (hp) Giedrė Jankevičiūtė.
- 2009 03 27 Margarita Janušonienė „Valstybinė meno vertybių apsauga Lietuvoje 1919–2006 m.: istorinė raida ir rezultatai“, mokslinis vadovas prof. dr. Jonas Glemža.
- 2009 04 03 Skaidrė Urbonienė „Religinė liaudies skulptūra Lietuvos kaimo kultūroje“, mokslinė vadovė dr. (hp) Laima Laučkaitė-Surgailienė.
- 2009 06 22 Jurgita Ludavičienė „Kičo fenomenas ir jo sklaida XX a. Lietuvos dailėje“, mokslinis vadovas doc. dr. Arūnas Gelūnas.
- 2009 10 30 Gabija Surdokaitė „Rūpintojėlio vaizdinys ir atvaizdas XVI–XX a. I pusės Lietuvoje“, mokslinė vadovė dr. (hp) Rūta Janonienė.